

RELIGIONSFRIHET FÖR ALLA

SÅ KAN SVERIGES
UTRIKESPOLITIK STÄRKAS

Svenska
missionsrådet

Omslag: En ung kvinna ber en bön i en gammal ortodox kyrka på en ö i Tanasjön i Etiopien. **Fotograf:** Izla Kaya.

© Svenska Missionsrådet 2014.

Får citeras med angiven källa.

Grafisk form: Jamendåsa.

Tryck: Modins tryckoffset, Stockholm 2014.

RELIGIONSFRIHET FÖR ALLA

SÅ KAN SVERIGES
UTRIKESPOLITIK STÄRKAS

Förord

Situationen för kristna minoriteter runt om i världen är akut. Under våren 2014 har 20 kyrkor helt eller delvis förstörts av myndigheterna i Kinas Zhejiang Provins, en höggravid kristen kvinna i Sudan har dömts till döden för att ha lämnat Islam och 23 kristna har fängslats för att ha deltagit i icke-auktoriserade religiösa samlingar i Savannakhet provins, Laos. I Syrien har klostret i Maaloula, en av de sista byar där Jesus språk fortfarande talas, förstörts i strider. Den 1 juni dog nio personer när Boko Haram attackerade en kyrka under gudstjänsten i Attagara by, Nigeria. Byborna jagade bort och dödade några gärningsmän. Den 3 juni hämnades Boko Haram genom att återvända utklädda till nigerianska trupper, samla byborna och öppna eld. Döds-siffran är ännu oklar. Mellan november 2012 och mars 2014 förstördes drygt 3 600 kyrkor runt om i världen.¹

Svenska missionsrådets medlemskyrkor är del av en världsvid kyrka och i den lever vi nära varandra. Dessa nyheter om våld och diskriminering handlar inte om anonyma siffror och kontexter. Det handlar om människor och kyrkor som vi har långvariga relationer till. För en del av oss handlar det om släktingar och vänner. Vi berörs och är berörda.

Vi vet att människor av alla religioner och övertygelser befinner sig i liknande situationer. Många av de tusentals människor som har dödats av Boko Haram i Nigeria har varit muslimer som motsätter sig gruppens tolkning av islam. Ledarskapet för Bahaisamfundet sitter fängslade i Iran. Rohinjgamuslimer är utsatta för våldsamt förföljelse i Burma. Kristna och muslimska minoriteter i Indien och Sri Lanka upplever diskriminering och våld, gräsrotsan-

hängare av det muslimska brödrskapet torteras och fängslas utan rättegång i Egypten, hinduer flyr förtryck i Pakistan och ateister som vågar tala om sin övertygelse riskerar fängelse på flera håll i världen. Även i Europa ser vi skrämmande exempel på antisemitism och islamofobi.

Vi är övertygade om att religions- och övertygelsefrihet är lika viktig oavsett tillhörighet och att vi behöver kämpa för den tillsammans. Alla behöver leva i en stat där man är lika inför lagen. En stat som förmår att skydda sina medborgare från våld. En stat där brott och diskriminering utreds och de skyldiga ställs till svars oavsett vilken religion eller status offret och gärningsmannen har.

Alla behöver rättssäkerhet, skydd, och respekt för mänskliga rättigheterna. Religions- och övertygelsefrihet är därför inte ett särintresse för kristna eller för religiösa människor i allmänhet, utan en gemensam angelägenhet för alla.

Därför behövs det också ett enträget arbete för att värna dessa rättigheter. Ett arbete som bygger på kunskap om hur det faktiskt ser ut. Det krävs ett brett politiskt arbete. Idag får frågan alldeles för lite uppmärksamhet i Sveriges utrikespolitik. Vi är väl medvetna om att det inte finns några enkla lösningar. Arbete för fred och rättvisa är komplex och långsiktig. Men vi vet också att mycket mer kan göras än vad som görs idag. Därför vill vi dela den kunskap vi har och den analys vi gör av situationen. Vi hoppas på en handlingskraftig politik där utsatta människor värnas och deras rättigheter säkras.

Bromma i juni 2014

Eva Christina Nilsson

Generalsekreterare

Svenska missionsrådet

Innehåll

Detta vill vi	6
Situationen för religions- och övertygelsefriheten internationellt.....	7
Kvinnors rättigheter och religionsfrihet.....	10
Vad kan Sverige göra?	14
En uppmaning till riksdagspartierna och riksdagsledamöter	14
Goda exempel från andra europeiska länders arbete för religions- och övertygelsefrihet	15
Sveriges arbete med religions- och övertygelsefrihet inom utrikespolitiken idag	17
Fyra satsningar	18
Sammanfattning	21
Förslag till fortsatt läsning	22
Referenser	22
Vad innebär religionsfrihet?	23

Detta vill vi

Den här skriften belyser situationen för religions- och övertygelsesfrihet internationellt, lyfter fram exempel på hur ett antal europeiska länder jobbar med frågan i sin utrikespolitik samt förslag på hur Sverige kan bli en ledande aktör för denna mänskliga rättighet.

Tre av fyra människor lever i länder där religions- och övertygelsesfriheten är kraftigt begränsad. Situationen försämras snabbt - en avsevärd ökning i antalet övergrepp mot människor på grund av religion har dokumenterats de senaste åren.² Övergreppen begås av såväl regeringar i form av juridiska begränsningar och repression som av individer och extremistiska grupper i samhället genom diskriminering, fientlighet och våld. Konsekvenserna för både individer och samhällen är förödande.

Därför bör religions- och övertygelsesfrihet prioriteras i svensk utrikespolitik. Sverige bör alltid reagera mot brott mot religions- och övertygelsesfriheten och arbeta förebyggande.

SVENSKA MISSIONSRÅDET UPPMANAR ALLA RIKSDAGSPARTIER som står för religionsfrihet för alla att utveckla sina ståndpunkter i frågorna och uppmanar enskilda riksdagsledamöter att engagera sig.

SVENSKA MISSIONSRÅDET VILL ATT SVERIGES REGERING utvecklar utrikespolitiken genom:

- Tematisk satsning för att särskilt uppmärksamma förtyck mot kvinnors rätt till religions- och övertygelsesfrihet på FN, OSSE och EU-nivå och i bilaterala relationer
- Geografisk satsning på att stärka religions- och övertygelsesfriheten i tre länder där Sverige kan göra skillnad, genom utökad diplomati och stöd till forskning och det civila samhället
- Kompetenssatsning inom utrikesförvaltningen för att öka kapaciteten att agera när religions- och övertygelsesfriheten hotas
- Satsningar inom det internationella utvecklingssamarbetet

De ökande brotten mot religions- och övertygelsesfriheten är en av vår samtids största utmaningar. Därför bör regeringens ansträngningar för religions- och övertygelsesfrihet i världen öka.

Situationen för religions- och övertygelsefriheten internationellt

Religions- och övertygelsefrihet är en mänsklig rättighet. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och Europakonventionen garanterar alla människor, oavsett vilken religiös eller annan övertygelse de har, rätten att själv få bestämma vad de tror på och att leva sitt liv utifrån den uppfattningen, fri från tvång, diskriminering och våld.

Artikel 18 *Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion och trosuppfattning och att, ensam eller i gemenskap med andra, offentligen eller enskilt, utöva sin religion eller trosuppfattning genom undervisning, andaktsutövning, gudstjänst och religiösa sedvänjor.*

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna

Rätten att få gå till kyrkan, moskén, synagogan, templet eller humanistmötet är viktig. Men religions- och övertygelsefrihet handlar om mycket mer än så. Runt om i världen leder diskriminering och lagar som bryter mot religionsfriheten till att människor nekas rätten till liv, rätten till utbildning, arbete och sjukvård, rätten att gifta sig och rätten att ha vårdnad om de egna barnen. För individerna som påverkas handlar det om livet i sin helhet.

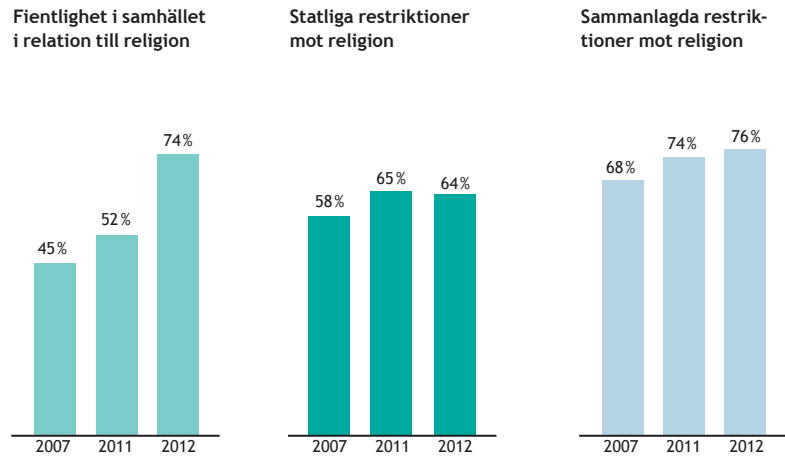
På samhällsnivå har situationen för religions- och övertygelsefriheten en långtgående påverkan på utvecklingen i många länder. Hädelselagar inskränker både religionsfriheten och yttrandefriheten. Diskriminering på grund av religion och straffrihet skapar spänningar i samhället som ofta underblåser extremism och våldsamheter. Inskränkningar i föreningsfriheten kopplad till religion används för att kuva det civila samhället. Situationen för religions- och övertygelsefriheten påverkar konflikter och fredsprocesser, den demokratiska utvecklingen och den politiska stabiliteten, och därmed också möjligheterna för fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling.

FORSKNINGSINSTITUTET PEW RESEARCH CENTER ger varje år ut en rapport där man redovisar situationen för religionsfriheten i världen. Den senaste rapporten visar att situationen för religions- och övertygelsefriheten i världen är orohöret allvarlig och situationen försämras. ²

Pew mäter nivåerna av statliga restriktioner på religionsfriheten, det vill säga hur lagar, regleringar och deras implementering förhindrar människor att utöva sin religions- och övertygelsefrihet. Pew mäter också nivåerna av fientlighet i samhället på grund av religion. Det kan handla om hot, trakasserier och våld från icke-statliga aktörer mot en person eller grupp på grund av

Restriktioner mot religioner per år

% av världens befolkning som lever i länder med höga eller mycket höga restriktionsnivåer.

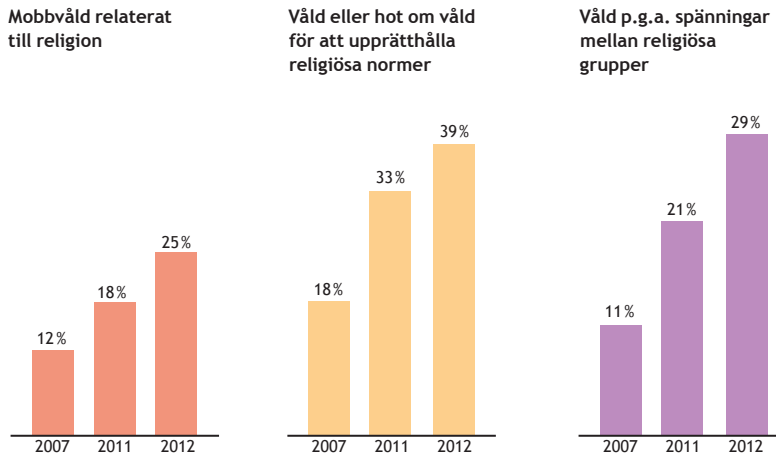
Pew Research Center "Religious Hostilities Reach Six-Year High." January 2014.

deras religiösa tillhörighet. Nivån på statliga begränsningar ligger på en hög, men relativt stabil nivå. 64 % av världens befolkning bor i länder med höga statliga restriktioner.

Men Pews senaste rapport visar på en kraftig ökning av fientlighet i många samhällen runt om i världen. Mellan 2007 och 2013 fördubblades andelen länder där mobbvåld riktas mot människor på grund av deras religiösa tillhörighet. Andelen av länder där våld används för att påtvinga religiösa normer på andra fördubblades också, och andelen länder där spänningar mellan religiösa grupper ledde till våld mer än fördubblades.

Religionsrelaterat våld per år

% av länder där sådana incidenter förekommer

Pew Research Center "Religious Hostilities Reach Six-Year High." January 2014.

Kvinnors rättigheter och religionsfrihet

Svenska missionsrådet möter ofta människor som uppfattar religions- och övertygelsefrihet som en möjlighet för religiösa samfundets manliga ledare att utöva makt över samfundets medlemmar, inte minst kvinnor. Även om det finns feministiska strömningar inom alla religioner är det fortfarande så att traditioner, seder och lagstiftning kopplat till religion kränker i många fall kvinnors rättigheter. Religions- och övertygelsefrihet framställs inte sällan av både stater och samfund som ett argument mot kvinnors rättigheter. Men utifrån konventionerna om de mänskliga rättigheterna är religions- och övertygelsefrihet i första hand en rättighet för individer, det vill säga en rättighet och frihet för varje enskild kvinna.

Religions- och övertygelsefrihet ger varje kvinna rätten att:

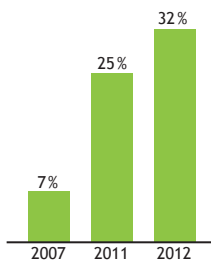
- Själva bestämma vad hon tror på, vad hon inte tror på och leva sitt liv i enlighet med sin övertygelse
- Skyddas från religiöst eller sekulärt tvång att tro eller utöva tro på ett sätt som hon själv inte vill
- Inte bli diskriminerad på grund av dessa val

Därmed ger religions- och övertygelsefriheten varje kvinna rätt att acceptera eller bryta mot sociala och religiösa normer om hon så vill, utan att utsättas för våld eller trakasserier. Brott mot kvinnors rätt till religionsfrihet riskerar att undergräva många socio-ekonomiska rättigheter för kvinnor. Att arbeta för kvinnors religions- och övertygelsefrihet bör därför vara en central del i arbetet för kvinnors rättigheter.

Kvinnor är särskilt utsatta för brott mot religions- och övertygelsefriheten, inklusive genderbaserat våld. De ökande nivåer av fientlighet i samhället på grund av religion som Pew Research Center rapporterat om verkar slå särskilt hårt mot kvinnor. Andelen länder där det förekommer trakasserier mot kvinnor på grund av att de bär eller inte bär religiös klädsel har fyrdubblats, från 7 procent av världens länder 2007 till 32 procent år 2012. ²

Trakasserier mot kvinnor på grund av religiös klädsel

% av länder där sådana incidenter förekommer

Pew Research Center "Religious Hostilities Reach Six-Year High." January 2014.

Sverige

Många muslimska kvinnor i Sverige som bär hijab upplever hot, våld och trakasserier på gatan och diskriminering på arbetsmarknaden. ³ I augusti 2013 misshandlades en gravid muslimsk kvinna i 20-årsåldern i Farsta. Enligt rapporter drog gärningsmannen i hennes slöja, dunkade hennes huvud i en bil och talade om för henne att "Såna som du ska inte vara här". ⁴

Pakistan ^{5, 6}

I Pakistan undergrävs flickors rättigheter genom ett samspel mellan kriminalitet och religiös lagstiftning. Det rapporteras om hundratals fall av kidnappning av flickor från de hinduiska och kristna minoriteterna i landet, vilket är olagligt. Flickorna tvångskonverteras och tvingas ingå äktenskap med förövaren. Föräldrar kämpar i domstol för att få tillbaka sina döttrar men lagar som förbjuder personer från att lämna islam och förbjuder icke-muslimerna från att ha vårdnad om muslimska barn leder till att domstolar har i vissa fall lämnat flickorna hos förövaren. Rädsla för kidnappning gör att en del föräldrar håller sina döttrar hemma istället för att låta dem gå i skolan, och därmed hotas flickors rätt till utbildning.

NÅGRA EXEMPEL FRÅN DELAR AV VÄRLDEN DÄR RELIGIONS- OCH ÖVERTYGELSE-FRIHETEN ÄR UTSATT

EUROPA

Situationen i Europa försämras och Pew Research Center rapporterar att både statliga restriktioner och fiendtlighet i samhället ökar från tidigare låga nivåer. Trakas-serier och hatbrott mot judar och muslimer är ett särskilt problem. I Sverige ser Pew en stark ökning av fiendliga handlingar mot religiösa grupper.

COLOMBIA

Liksom många andra som kämpat för mänskliga rättigheter har pas-torer och katolska präster hotats och dödats av väpnade grupper. På många håll i landet bidrar samtidigt kyrkan till att medla mellan de väpnade aktörerna.

EGYPTEN

Situationen har under de senaste åren förvärrats. Medlemmar ur det Muslimska brödraskapet har förföljts, misshandlats och dödats. Kristna kyrkor har attackerats och bränts ned. Bahá'ier och ateister diskrimineras systematiskt och är särskilt utsatta för att åtalas och fängslas för hädelse. Antisemitismen är också utbredd.

IRAN

Religionsfriheten i Iran är mycket hårt ansatt. Den statliga kontrollen och förtrycket är starkt. Kristna, bahá'ier, sunnimuslimer, sufimuslimer, judar och ateister är utsatta. Trakasserier, arresteringar och tortyr av människor som tillhör religiösa minoriteter förekommer.

PAKISTAN

Hela befolkningen lider av konsekvenserna av både statliga begränsningar och våldsdåd. Kristna, hinduer, ahmadi- och shiamuslimer är särskilt utsatta. Problemen handlar bland annat om våldsamma attacker, hädelselagstiftning och familjelagstiftning som kränker kvinnors och flickors rättigheter.

INDIEN

Såväl kristna som muslimer har drabbats av våldsamma attacker. Sikher är i vissa delar av landet utsatta. Risken för våld är störst där den hindunationalistiska rörelsen är stark. Alla kastlösa diskrimineras oavsett religion. Kastlösa som tillhör hinduism, buddism och sikhism har särskilda rättigheter, som nekas kastlösa kristna och muslimer.

BURMA

Under de senaste åren har den burmesiska militären och buddistnationalistiska grupperingar legat bakom attacker mot den muslimska folkgruppen Rohingyas. Denna grupp nekas systematiskt de mest grundläggande rättigheterna. Inte sällan är kränkningarna mot religionsfrihet även kopplade till etnicitet. Kristna är och har under lång tid varit utsatta, även om den politiska utveckling som skett i landet tycks kunna påverka denna grupp positivt.

CENTRALAFRIKANSKA REPUBLIKEN ^{7, 8}

Den politiska konflikten har fått religiösa förtecken trots hårda ansträngningar att motverka detta från religiösa ledare. Kristna är i majoritet i landet, men det finns en betydande minoritet som tillhör inhemska religioner och en mindre muslimsk befolkning på ungefär 15% (4-500000 personer). President Djotodia tog makten i en kupp 2013 med stöd av Seleka, en allians av huvudsakligen muslimska miliser. Efter kuppen misslyckades presidenten med att kontrollera miliserna som plundrade, våldtog och dödade,

men skonade muslimer från attacker. En hätsk anti-muslimsk stämning utvecklades och under våren 2014 följdes landets muslimer av anti-Balakamiliser, vars medlemmar huvudsakligen tillhör den kristna majoriteten. Tusentals har dödats, moskéer har förstörts i stor skala och åttio procent av den muslimska befolkningen har tvingats fly. Präster och kyrkor är nu utsatta för hämndattacker från Selekamiliser som förstärks med extremister från bland annat terrorrörelsen Boko Haram.

Vad kan Sverige göra?

Situationen för religionsfrihet internationellt är oerhört allvarlig. Frågan är vad enskilda riksdagsledamöter, politiska partier och regeringen i Sverige kan göra för att bidra till förändring. I resterande del av denna rapport uppmanar Svenska missionsrådet till ett fördjupat politiskt engagemang, belyser arbets-sätt som används av andra europeiska länder, och föreslår en konkret strategi för det utrikespolitiska arbetet.

En uppmaning till riksdagspartierna och riksdagsledamöter

Idag har få svenska riksdagspartier utarbetat sin retorik, politiska ställnings-taganden eller förslag kring religions- och övertygelsefrihetsfrågor i utrikes-politiken. Det finns ett akut behov av att de partier som står för religions- och övertygelsefrihet för alla gör detta. Det behövs för att problemen är så allvarliga och för att säkerställa att frågorna lyfts på ett konstruktivt sätt, som bidrar till att stödja en kultur av religionsfrihet för alla både här i Sverige och internationellt.

Enskilda riksdagsledamöter kan också göra skillnad, inte minst genom tvärpolitiskt samarbete. I Storbritanniens riksdag och i Europaparlamentet har tvärpolitiska, interreligiösa arbetsgrupper för internationell religionsfrihet bildats. Dessa grupper är aktiva i att informera om och driva frågorna i parlamenten samt att söka samarbete med likasinnade riksdagsledamöter från andra delar av världen. Båda grupperna har nyligen publicerat rapporter om frågorna. Information och inspiration kan hittas på deras hemsidor:

<http://anorphanedright.net/>

www.religiousfreedom.eu

Goda exempel från andra europeiska länders arbete för religions- och övertygelsefrihet ⁹

Under de senaste åren har några länder ökat sitt fokus på religions- och övertygelsefrihet inom sin utrikespolitik. Sverige kan och bör dra lärdomar av vad andra europeiska länder gjort och utveckla den svenska utrikespolitiken, utöver att arbeta genom EU.

EU

Juni 2013 antog EU riktlinjer för religions- och övertygelsefrihet. Riktlinjerna handlar om hur EU, via sin utrikestjänst EEAS, ska hantera frågan i utrikespolitiken och ger vägledning till medlemsstaternas eget arbete. Riktlinjerna pekar på hur man kan arbeta med och för människor vars rättigheter kränks och hur EU-länderna kan arbeta förebyggande för att säkra respekten för religions- och övertygelsefriheten. EEAS har begränsade resurser, i dagsläget finns endast en halvtidstjänst på enheten för mänskliga rättigheter som fokuserar specifikt på religions- och övertygelsefrihet och uppföljning av riktlinjerna. Att medlemsstater bidrar med egna, samordnade aktiviteter är helt avgörande för att EU:s utrikespolitik ska genomföras.

Nederländerna: geografisk fokusering - satsning i tio länder

2009 valde Nederländerna ut fem länder där man skulle arbeta för att främja religions- och övertygelsefriheten: Egypten, Eritrea, Indien, Kazakstan och Kina. De nederländska ambassaderna analyserade situationen för religions- och överträdelsefrihet i länderna, inklusive lagstiftning, implementering av internationella överenskommelser och situationen för olika grupper. Baserat på analyserna har handlingsplaner tagits fram där utökad diplomati, dialog med utsatta grupper och stöd till det civila samhället ingår.

Ambassaderna har stöttat en mängd olika aktiviteter: juridiskt stöd till diskriminerade kvinnor genom civilsamhällesorganisationer, forskningsprojekt och utbildning av poliser i mänskliga rättigheter. I en utvärdering konstaterar Nederländernas utrikesdepartement att ambassaderna genom detta arbetsätt har fått fördjupad kunskap om kontexten och bredare kontaktytor med utsatta grupper inom det civila samhället i respektive land. 2011 utökade Nederländerna satsningen med ytterligare fem länder: Armenien, Nigeria, Nordkorea, Pakistan och Sudan.

Norge: bred integrering - särskilt sändebud för minoriter

Den norska regeringen påbörjade 2012 ett projekt om minoriteter och utnämnde även ett särskilt sändebud för minoriteter inom utrikesförvaltningen. Projektet inkluderar olika frågor men fokuserar särskilt på religiösa minoriteter. Syftet är att säkerställa att minoriteters rätt till religions- och övertygelsefrihet integreras i Norges internationella politik för mänskliga rättigheter och att höja kompetensen i frågorna inom utrikesförvaltningen. Det särskilda sändebudet har ansvar för att lyfta frågan, ge kapacitetsstöd internt och för att vara en resurs i den norska regeringens dialog med andra länder. Religions- och övertygelsefriheten ska inte vara en fråga i marginalen, utan ett stöd till och en integrerad del av övrigt arbete med mänskliga rättigheter.

Några delar av satsningen är att:

- Frågan inkluderas på agendan i bilaterala politiska dialoger
- Handläggare och ambassader uppmuntras att fokusera på religions- och övertygelsefrihet
- Utbildning och verktyg ges till ambassader
- Ekonomiska resurser öronmärks på utrikesdepartementet för att organisera konferenser, stötta forskning och för ett särskilt program för civilsamhällets arbete för religions- och övertygelsefrihet vid Norad (Norges myndighet för internationellt utvecklingssamarbete).

Storbritannien: pilotländer och tematiskt fokus

Storbritannien har lyft fram frågan om religions- och övertygelsefrihet inom sitt utrikespolitiska arbete med mänskliga rättigheter. Storbritannien har valt ut sex länder för ett pilotprojekt där man satsar på att främja religions- och övertygelsefrihet bland annat genom utökad diplomatisk dialog och genom att stötta projekt. Dessutom har man tagit fram en verktygslåda för hur man inom utrikesförvaltningen kan arbeta med frågan.

Den enhet på utrikesdepartementet som arbetar med mänskliga rättigheter har haft ett visst tematiskt fokus på FNs råd för mänskliga rättigheters resolution 16/18 om att bekämpa religiös intolerans, diskriminering och våld. Bland annat har internationella konferenser anordnats. Utrikesdepartementet har även satsat på utbildning i frågorna för sin personal.

Sveriges arbete med religions- och övertygelsefrihet inom utrikespolitiken idag

Religions- och övertygelsefrihet har nämnts i utrikespolitiska deklARATIONEN DE senaste åren, där den beskrivs som en viktig mänsklig rättighet och lyfts i relation till situationen i Mellanöstern.

På UD ligger ett visst ansvar för frågan hos handläggare på enheten för mänskliga rättigheter, folkrätt och traktaträtt (FMR) men även till viss del i andra delar av organisationen beroende på hur frågan berörs, till exempel i relation till en särskild region eller FN. Tyvärr har ansvaret för frågorna ofta flyttats mellan tjänstemän på FMR vilket Svenska missionsrådet anser försvårar kontinuiteten i arbetet.

Enligt UD arbetar Sverige med att främja religions- och övertygelsefriheten såväl bilateralt och multilateralt som genom EU.

Efter att först ha motsatt sig att riktlinjer skulle utvecklas, var Sverige aktiv i arbetet med att ta fram EU:s riktlinjer för religions- och övertygelsefrihet, som antogs 2013. När det gäller bilateralt arbete berättar UD att ambassaderna ibland anordnar sammankomster eller för fram frågan i den politiska dialogen med landets företrädare eller civila samhället. Svenska ambassadens arbete med dialog mellan parterna på Cypern har nämnts av UD som exempel på detta. UD har ingen samlad information om Sveriges agerande i frågorna på ambassadsnivå.

Inom FN fattas årligen flera resolutioner om religions- och övertygelsefrihet. En av resolutionerna har lett till en uppföljningsprocess, den så kallade Istanbulprocessen. Sverige har varit aktivt i processen och har deltagit i nationell kapacitet vid samtliga fem möten som hittills har hållits. I regeringens särskilda satsning inom utvecklingssamarbetet för demokratisering och yttrandefrihet finns möjlighet för aktörer som arbetar med religionsfrihet att söka stöd för sitt arbete. I november 2013 arrangerade UD även ett seminarium med FN:s specialrapportör för religionsfrihet Heiner Bielefeldt, som var i landet på inbjudan av civilminister Stefan Attefall.

Enligt UD är Sverige aktiv i den relaterade frågan om interreligiös dialog, genom initiativet Alliance of Civilisations och via Svenska Institutet i Alexandria.

Svenska missionsrådet anser att Sverige arbetar mer med frågan om religions- och övertygelsefrihet nu än tidigare. Men Sverige kan göra mer och arbeta mer systematiskt med frågan.

”the distinctive elements that apply to religious freedom deserve more focus than they have received. The stakes both for successful development and for peace are often high”¹⁰

Katherine Marshall, fd senior rådgivare
för religion och utveckling på Världsbanken

Fyra satsningar

Baserat på de arbetssätt från andra europeiska länder som nämns ovan och utifrån EU:s handlingsplan för religions- och övertygelsefrihet föreslår Svenska missionsrådet att Sverige gör fyra satsningar för att stärka sitt engagemang.

Satsningarna utesluter inte varandra, utan bör snarare användas parallellt eftersom de kompletterar varandra. Med relativt små resurser kan Sveriges arbete utökas och förbättras avsevärt.

1. Tematisk satsning på kvinnors rätt till religions- och övertygelsefrihet

Sveriges arbete för religions- och övertygelsefrihet sker i hög grad genom EU. Sveriges röst behövs för att säkra att kvinnors religions- och övertygelsefrihet lyfts fram inom ramen för implementeringen av EUs nya riktlinjer. Om inte Sverige är drivande i detta finns det stor risk att frågan glöms bort då inget EU land har en fokusering på kvinnors rätt till religions- och övertygelsefrihet.

Sveriges anseende när det gäller mänskliga rättigheter och särskilt kvinnors rättigheter är starkt. Att särskilt lyfta fram kvinnors rättigheter, inklusive sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är redan en tematisk prioritering för Sverige. Inom den svenska biståndspolitiken prioriteras jämställdhet och flickor och kvinnors rättigheter med rätta högt. Att integrera det arbetet med ett arbete för kvinnors rätt till religions- och övertygelsefrihet kan skapa synergieffekter.

Svenska missionsrådet föreslår att:

Sverige lyfter fram kvinnors utsatthet för brott mot religions- och övertygelsefriheten:

- inom ramen för EU:s arbete med frågorna och i multilaterala sammanhang, till exempel genom sidomöten eller seminarier
- i bilaterala dialoger med andra staters regeringar
- inom den geografiska satsningen (nämnd nedan), där en särskild vikt kan läggas vid kvinnors religions- och övertygelsefrihet exempelvis genom att stötta projekt eller organisationer inom civilsamhället

2. Geografisk satsning i tre länder

Sverige är ett förhållandevis litet land och har inte en omfattande närvaro i alla delar av världen. Att satsa på att stärka religions- och övertygelsefriheten i ett mindre antal länder samlar resurser för att öka effekten. Erfarenheter från satsningen kan bidra till att utveckla det bredare arbetet med frågorna även i andra länder, och satsningen kan skalas upp till att omfatta flera länder om det visar sig vara ett effektivt arbetssätt.

Kriterier för att välja ett land bör tas fram. Utöver att det bör finnas betydande problem vad gäller religionsfrihet i landet kan kriterierna bland annat innefatta att satsningen är i linje med Sveriges prioriteringar inom biståndet, att Sverige har relationer till konstruktiva aktörer, och att öppningar för dialog finns som gör att Sverige kan göra skillnad i landet.

Svenska missionsrådet föreslår att:

Sverige väljer ut tre länder där särskilda satsningar på religions- och övertygelsefrihet görs. Det handlar om att:

- öka ambassadpersonalens kapacitet att arbeta med religions- och övertygelsefrihet
- satsa på forskning och projekt som stärker religions- och övertygelsefriheten i länderna
- öka dialogen om religions- och övertygelsefrihet med staten och det civilsamhället i länderna

Efter tre år kan en utvärdering göras och satsningarna eventuellt utvidgas till att inkludera flera länder.

3. Kompetenssatsning inom utrikesförvaltningen

När människors religions- och övertygelsefrihet hotas bör Sverige ha kunskap och kompetens att agera. Relationen mellan religion och politik är en känslig och komplex fråga och arbete för att främja religions- och övertygelsefrihet kräver stor kontextförståelse. Det är viktigt att personalen inom utrikesförvaltningen ges möjlighet att återkommande få utbildning för att vidareutveckla den kompetens som behövs för att agera i konkreta situationer.

Svenska missionsrådet föreslår att

Utrikesdepartementet satsar på:

- utbildning och stöd till land- och tematiska handläggare på UD och personal på svenska ambassader om religions- och övertygelsefrihet
- utbildning om frågan inom ramen för diplomatprogrammet

4. Satsningar inom det internationella utvecklingsarbetet

Biståndssatsningar är ett viktigt medel för att bidra till utvecklingen av fungerande rättsstater, motverka diskriminering och stärka utsatta grupper, såsom religiösa minoriteter. Därmed bör biståndet vara ett viktigt led i Sveriges arbete för att främja religionsfriheten. En kontextanalys av situationen för religions- och övertygelsefrihet i de länder där svenskt bistånd verkar är viktigt för att kunna agera biståndseffektivt. Sida och andra biståndsaktörer bör ha kompetens i frågan för att kunna göra relevanta kontextanalyser.

Svenska missionsrådet föreslår att:

- de svenska resultatstrategierna ska innehålla en analys av situationen för religions- och övertygelsefriheten i varje land
- Sida bör genomföra återkommande utbildningstillfällen med personal samt föra dialog med forskare och civilsamhällesorganisationer för att bibehålla och utveckla kompetens om religions- och övertygelsefrihet
- det ska fortsättningsvis finnas en särskild satsning inom vilken aktörer som arbetar för religions- och övertygelsefrihet kan söka stöd

Resurser på utrikesdepartementet för att genomföra satsningarna

Det är avgörande att personella och finansiella resurser tillförs utrikesdepartementet för att åtgärderna ska kunna genomföras.

Utökad personalkapacitet på UD kan bland annat användas till att:

- förstärka det löpande arbetet som berör religions- och övertygelsefrihet, såsom Sveriges hållning inom FN, EU och i bilaterala MR-dialoger
- utgöra resurs för landhandläggare och ambassadspersonal
- samordna den tematiska satsningen på kvinnors rättigheter och den geografiska satsningen i tre länder som föreslås ovan

Ett återtillsättande av en svensk MR-ambassadör bör också kunna ge ökad uppmärksamhet till religions- och övertygelsefrihet inom utrikespolitiken.

Sammanfattning

Arbetet i Storbritannien, Norge och Nederländerna visar att Sverige, med relativt små medel, kan vara aktiv i att främja religionsfrihet genom utrikespolitiken på ett mer handlingskraftigt sätt än idag. Om EUs gemensamma politik ska genomföras behöver medlemsstaterna, inklusive Sverige, bidra med egna samordnade initiativ. Genom en tematisk satsning på kvinnors rätt till religions- och övertygelsefrihet kan Sverige stärka kvalitén i hela EUs arbete med frågorna. Genom en geografisk satsning på tre länder kan Sverige bidra till att EUs riktlinjer implementeras på flera håll i världen.

För att detta ska förverkligas krävs politisk vilja och en bred politisk uppslutning kring denna mänskliga rättighet. Det är hög tid att religionsfrihet kommer upp på den politiska dagordningen och behandlas med samma kunskap och intensitet som andra rättigheter.

Förslag till fortsatt läsning

All Party Parliamentary Group on International Religious Freedom (2013) *Article 18: an orphaned right* <http://anorphanedright.net/>

<http://www.religiousfreedom.eu>

Pew Research Center (2014) *Religious Hostilities Reach Six-Year High* <http://www.pewforum.org/files/2014/01/RestrictionsV-full-report.pdf>

Referenser

1. Open Doors Sweden (2014) World Watch Violence List. https://www.open-doors.se/vart_arbete/WWVL2014/, den 09 juni 2014.
2. Pew Research Center (2014) Social Hostilities Reach Six Year High. <http://www.pewforum.org/2014/01/14/religious-hostilities-reach-six-year-high/>, den 20 maj 2014.
3. Research Oxford (2013) Forskning om diskriminering av muslimer i Sverige. <http://www.do.se/Documents/rapporter/Forskning%20om%20diskriminering%20av%20muslimer%20i%20Sverige.pdf>, den 20 maj 2014.
4. Aftonbladet. (18 aug 2013). I morgon beslöjar vi oss av solidaritet. <http://www.aftonbladet.se/debatt/article17314519.ab>, den 20 maj 2014.
5. IRIN. (27 feb 2012) Pakistan: Abducted and forced into Muslim marriage <http://www.irinnews.org/report/94969/pakistan-abducted-and-forced-into-a-muslim-marriage>, den 20 maj 2014
6. World Watch Monitor (9 juni 2014) Pakistani Muslim NGO highlights forced conversion of Christian women. https://www.worldwatchmonitor.org/2014/06/article_3177184.html/, den 11 juni 2014.
7. Central African Republic: Global Centre for the Responsibility to Protect. (maj 2014) "Populations at Risk Current Crisis." http://www.globalr2p.org/regions/central_african_republic, den 20 maj 2014.
8. Islamic Human Rights Commission (23 april 2014) Central African Republic: A Background Briefing to Recent Violence. <http://www.ihr.org.uk/publications/briefings/10998-central-african-republic-a-background-briefing-to-recent-violence>, den 04 juni 2014.
9. All Party Parliamentary Group. (2013). Article 18: an orphaned right.
10. Katherine Marshall (March 2013) Religious Freedom in US International Development Assistance and Humanitarian Relief: Ideas, Practice, and Issues. The Review of Faith and International Affairs.

Vad innebär religionsfrihet?

FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna innehåller följande friheter och rättigheter i relation till religion och övertygelse. Samtliga rättigheter tillhör människor, inte religioner i sig, och gäller oavsett om religionen/övertygelsen i fråga är teistisk eller ateistisk, ny eller gammal, i sammanhanget traditionell eller icke-traditionell, i minoritets- eller majoritetsställning.

Rätten att ha, välja, byta eller lämna sin religion eller övertygelse

Denna rättighet är absolut och får aldrig begränsas.

Frihet att utöva en religion eller övertygelse

Alla har rätt att ensam eller tillsammans med andra, offentligt eller enskilt utöva sin religion eller övertygelse. Enligt FN konventioner får religions- och övertygelsefriheten endast begränsas om det är nödvändigt för att skydda den allmänna säkerheten, ordningen, folkhälsan eller moralen eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter.

Rätten att utöva sin religion eller övertygelse inkluderar bland annat rätten att samlas, organisera sig och yttra sig kring övertygelser, till exempel att fira gudstjänst, bygga gudstjänstlokaler, etablera religiösa eller välgörenhetsorganisationer, utbilda, utnämna eller rösta fram ledare, ta emot finansiella eller andra gåvor och att ge ut och sprida skrifter.

Skydd från tvång att ha, anta, lämna eller utöva en religion eller övertygelse*

Hot, våld och diskriminering mot den som har eller lämnar en religion är oförenligt med religions- och övertygelsefriheten, likaså är straffrättsliga åtgärder förbjudna. Statens ansvar att skydda från tvång gäller även individens frihet att välja formerna för att utöva sin religion eller övertygelse.

Skydd från diskriminering på grund av religion eller övertygelse

Staten får inte diskriminera och ska ta effektiva åtgärder för att förhindra diskriminering i samhället.

Föräldrars rätt att uppfostra sitt barn i enlighet med sin religion eller övertygelse

Religions- och övertygelsefrihet ger föräldrar rätt att uppfostra sina barn i enlighet med sin moraliska och religiösa uppfattning och på ett sätt som är förenligt med barnets växande kapacitet att själv ta ställning. Utövning av religioner eller övertygelser får inte skada barnets fysisk eller mental hälsa.

Rätten att vapenvägra

Rätten att vapenvägra ingår i religions-, övertygelse- och samvetsfriheten enligt Europadomstolen för mänskliga rättigheter. Andra former av rätten att vägra erkänns av många stater, men har oklar status på FN-nivå och i Europadomstolen.

Du kan läsa mer på Svenska missionsrådets hemsida, där du också kan ladda hem eller beställa en lat-hund om religions- och övertygelsefrihetens innebörd: www.missioncouncil.se/verksamheter/religions-och-overtygelsefrihet

*) Svenska missionsrådet använder begreppet religions- och övertygelsefrihet, eller på engelska 'freedom of religion of belief'. Övertygelse är den senaste officiella översättningen på ordet belief, hämtad från EUs Stadga om de grundläggande rättigheterna, och syftar på icke-religiösa övertygelser som ateism, humanism och pacifism.

Svenska missionsrådet
Box 14038
SE-167 14 Bromma
www.missioncouncil.se

DEN HÄR SKRIFTEN belyser situationen för religions- och övertygelsefrihet internationellt, lyfter fram exempel på hur ett antal europeiska länder jobbar med frågan i sin utrikespolitik samt förslag på hur Sverige kan bli en ledande aktör för denna mänskliga rättighet.

Svenska missionsrådet uppmanar alla riksdagspartier som står för religionsfrihet för alla att utveckla sina ståndpunkter i frågorna och uppmanar enskilda riksdagsledamöter att engagera sig.

Svenska missionsrådet vill att Sveriges regering utvecklar utrikespolitiken genom:

- Tematisk satsning för att särskilt uppmärksamma förtyck mot kvinnors rätt till religions- och övertygelsefrihet på FN, OSSE och EU-nivå och i bilaterala relationer
- Geografisk satsning på att stärka religions- och övertygelsefriheten i tre länder där Sverige kan göra skillnad, genom utökad diplomati och stöd till forskning och det civila samhället
- Kompetenssatsning inom utrikesförvaltningen för att öka kapaciteten att agera när religions- och övertygelsefriheten hotas
- Satsningar inom det internationella utvecklingssamarbetet

De ökande brotten mot religions- och övertygelsefriheten är en av vår samtids största utmaningar. Därför bör regeringens ansträngningar för religions- och övertygelsefrihet i världen öka.

Svenska missionsrådet är en sammanslutning av 34 kyrkor och kristna bistånds- och missionsorganisationer från protestantiska, katolska och ortodoxa sammanhang. SMR är ramorganisation till Sida och förmedlar biståndsmedel till utvecklingssamarbeten i Syd och Öst.

SMR informerar och opinionsbildar om religions- och övertygelsefrihet. SMR arbetar med religions- och övertygelsefrihet som en frihet och rättighet för alla människor, oavsett religiös eller annan tillhörighet.

Svenska
missionsrådet